

GAZİLERDE VATANSEVERLİK VE MANEVİYAT: GAZİLER ÜZERİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA*

Muhammed TOSUN¹

Öz

Bireyin manevi değerleri vatan sevgisinin temelini oluşturur ve vatana duyulan sevgi, manevi değerlerle beslenerek derinleşir. Öyle ki bu bağ, bireyin vatanına olan bağlılığını, sorumluluğunu ve duygusal aidiyetini güçlendirir. Bu çalışmanın amacı gazilerin vatanseverlik ve maneviyat algıları üzerine derinlemesine bir analiz sunmaktır. Araştırmanın hedefi gazilerin vatanseverlik duyguları ile maneviyat algıları arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu kavramların gazilerin yaşamlarındaki rolünü ve etkileşimini anlamaktır. Çalışma 32 asker gazisiyle gerçekleştirilen nitel bir araştırmayı içermekte olup katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Çalışma fenomenolojik bir bakış açısıyla yürütülmüştür. İçerik analizi sonucunda 3 ana tema ve bunlara bağlı toplamda 9 alt tema oluşturulmuştur. Çalışmanın sonuçları gazilerin vatanseverlik duygularının manevi değerlerle iç içe geçerek vatan sevgisinin bireysel ve toplumsal düzeylerdeki derin etkilerini ortaya koymaktadır. Gazilerin deneyimleri vatan sevgisinin temel dayanaklarını, manevi değerlerin, ideallerin ve tarihsel bağlamın nasıl bütünleştiğini gözler önüne sermektedir. Manevi değerler gazilerin vatanları için özveride bulunma, zorlukları aşma ve sorumluluklarını yerine getirme konusunda güçlü bir motivasyon kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Askerlik deneyimi, gazi, maneviyat, vatan, vatanseverlik.

*Bu çalışma Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Öznur ÖZDOĞAN danışmanlığında Muhammed TOSUN tarafından 2023 yılında hazırlanan "Gazilerin Manevi İhtiyaçlarının Belirlenmesi ve Gazilere Yönelik Manevi Bakım Uygulamaları" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: m.ikbal87@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2539-7318
TOSUN, M., (2024). Gazilerde Vatanseverlik ve Maneviyat: Gaziler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(63), 371-405. DOI:10.21560/spcd.vi.1411185

PATRIOTISM AND SPIRITUALITY IN VETERANS: A QUALITATIVE STUDY ON VETERANS

Abstract

The individual's spiritual values form the foundation of patriotism, and the love for the homeland deepens when it is nurtured by these values. In fact, this connection makes strong the individual's loyalty, responsibility and emotional belonging to homeland. This study aims to provide an in-depth analysis of veterans' perceptions regarding patriotism and spirituality. Its objective is to understand the interplay and role of these concepts in veterans' lives by examining the relationship between their sense of patriotism and perceptions of spirituality. The research seeks to uncover the role and interaction of these notions within veterans' experiences. The study encompasses a qualitative investigation conducted with 32 military veterans, selected through purposive sampling. Employing a phenomenological approach, the research involved content analysis resulting in the identification of 3 main themes and 9 sub-themes. The findings of the study highlight the profound impact of veterans' patriotic sentiments, interwoven with spiritual values, on individual and societal levels of patriotism. The experiences of veterans reveal the foundational underpinnings of patriotism, showcasing the integration of spiritual values, ideals, and historical context. Spiritual values prominently emerge as a strong motivational source for veterans in sacrificing for their homelands, overcoming challenges, and fulfilling their responsibilities.

Key Words: *Homeland, military experience, patriotism, spirituality, veteran.*

GİRİŞ

Vatan toplumsal birliktelik ve ortak ideallerin geliştiği özel bir alandır. Bu alanda bireyler, ortak ilişkiler ve kültürel dayanışma aracılığıyla bir araya gelerek bir birlik ve ortak bir kimlik oluşturma sürecine dâhil olur. Vatan, sadece coğrafi bir bölgeyi değil aynı zamanda bir milletin onurunu ve değerini temsil eden kutsal bir kavramdır. İnsanlara aidiyet ve bağlılık duygusu aşılıyarak manevi bir anlam kazanır. Bu manevi bağ, bireylerde vatan sevgisi ve sadakati pekiştirir, vatanları için her türlü özveride bulunma arzusunun canlandırır (Keleş ve Koç, 2020, s. 36). Bu bağlamda vatanlarının bütünlüğü ve milletlerinin bağımsızlığı için Türkiye dahil birçok ülke geçmişte olduğu gibi günümüzde de terör olayları ve savaşlarla mücadele etmektedir (Okçu, 2009, s. 15). Terörün süregelen varlığı ülkemizde sürekli gündemde kalarak herkesin hayatını farklı şekillerde etkilemektedir (Demirli, 2011, s. 66). Bu noktada hayatları en çok etkilenen gaziler, ülkelerinin bağımsızlık mücadelesinde çeşitli zorluklar ve deneyimler yaşamış bireylerdir. Bu deneyimler gazilerin vatanseverlik duygularını derinleştirir ve ülkelerine duyduğu bağlılığı pekiştirir; çünkü sıklıkla bu mücadeleler, gazilerin ülkeleri için özverili davranışlar göstermelerini zorunlu kılar. Özellikle savaş veya terör gibi zorluklar, bireylerin ülkelerine ve toplumlarına karşı daha büyük bir sorumluluk hissetmelerine neden olur. Gaziler genellikle bu deneyimlerle topluma daha fazla katkıda bulunma arzusu taşır ve ülkeleri için daha fazla değer yaratma çabası içinde olurlar. Bu süreç onların vatanseverliklerini ve topluma olan bağlılıklarını daha da güçlendirir.

Gaziler, gazilik ünvanını gurur verici ve büyük bir şeref kaynağı olarak algılamakta, uzuv kaybı, bedensel eksiklik veya psikolojik zorluklar gibi durumlardan dolayı da fedakârlık gerektiren bir statü olarak değerlendirmektedir (Yıldırım, 2021, s. 103-105). Gazilerin hayatlarını anlamlı kılan unsurlar arasında hayatı yaşama duygusu, aile ve sevdikleri ile birlikte olma, çocuklarına olan bağlılık, vatan, millet ve bayrak sevgisi, faydalı olma duygusu ve gazilik kavramı (Harputlu, 2023, s. 157) gibi manevi değerler yer almaktadır.

Vatanseverlik, bireylerin vatanlarına, milletlerine ve bayraklarına olan derin bağlılığını ifade ederken manevi inançlar da bu bağlılığın güçlenmesine

ve sürdürülmesine katkı sağlar. Gazilerin manevi destek arayışları vatanseverlik duygularını besleyen ve onları toplumlarına daha fazla entegre eden önemli bir faktör olarak görülebilir. Nitekim vatanseverlik kavramı askerlik süreci ve sonrasındaki manevi değerlerin birleşiminden kaynaklanan derin duygusal bağlarla ilişkilendirilebilir. Çünkü gazilerin vatan ve millet sevgisi, savaş/terör deneyimleri ve manevi değerlerinin sentezinden doğan bağlarla şekillenmiştir. Bu bağlar savaşın ve terörün zorluklarına tanıklık etmiş olan gazilerin vatan sevgisini derinleştirir. Askerlik sürecinde karşılaşılan güçlükler, vatanın değerini daha iyi anlamalarına ve vatana olan bağlılıklarını güçlendirmelerine yardımcı olur. Bu açıdan dini inançlar, manevi destek ve toplumsal dayanışma gibi unsurlar vatanseverliğin temel taşlarından biri olarak kabul edilebilir. Söz konusu unsurlar askerlik sürecindeki zorluklarla başa çıkmada ve savaş/terör sonrası iyileşme sürecinde önemli bir rol oynar. Gaziler vatanlarına duydukları sevgiyi ve bağlılığı, askerlikte kazandıkları deneyimler ve manevi inançlarıyla pekiştirirler. Bu durum sadece fiziksel değil manevi olarak da anlamlı bir deneyim sunar. Chang ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada gaziler, askeri deneyimlerinin maneviyatlarını olumlu yönde etkilediğini, örneğin daha şefkatli hale geldiklerini ve yaşam deneyimlerini genişlettiğini belirtmiştir. Bu bulgular, askeri deneyimler ve maneviyat arasındaki ilişkinin karmaşık ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir (Chang vd., 2012, s. 615). Gazilerin dini ve manevi inançlarının desteğiyle vatanları için mücadele etmeleri, vatan sevgisi kavramının gazilerin kimliklerinde özel bir yer edinmesine neden olur. Bu bağlılık, gazilerin hayatlarında önemli bir rol oynar ve topluma katkıda bulunmalarını sağlar. Gazilerin vatan sevgisi, askerlik ve hizmet süreçlerinde sergiledikleri özverili davranışlarla birleşir ve askeri hizmetleri vatanseverliklerinin temel belirleyicisi haline gelir. Vatanlarına olan bağlılıkları nedeniyle, gaziler ülkelerinin sembollerini ve bayraklarını gurur ve duygusal bağlarla anarlar. Bu semboller, milli kimliklerinin temelini oluşturur ve toplumsal birlik duygusunu güçlendirir. Gaziler, vatanlarını koruma sorumluluğunu hissederken bayraklar ve semboller, milli kimliklerini güçlendirir ve vatanseverliklerini canlı tutar. Bu durum, vatanseverlik duygusunun, bireylerin toplumsal kimliklerinde ve toplumsal bağlarında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Başka bir deyişle maneviyat ulusal gelişimin, zihinsel-entelektüel ve duygusal-iradi potansiyelin itici gücüdür. Maneviyatın güçlendirilmesi ve zenginleştirilmesi

ulusal bağımsızlığın güçlendirilmesi için önemli bir şarttır (Tahirjon, 2022, s. 300-301).

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Gazi ve Gazilik

“İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş” manasına gelen Arapça ‘gazâ’ sözcüğünün ism-i fâili olan gazi kelimesi; “Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse”, “olağanüstü yararlılıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur ünvanı”, “savaştan sağ olarak dönen kimse” ve “din uğrunda savaşanlar için özellikle Türkler tarafından mücahit karşılığında kulanılan bir sıfat ve ünvan” olarak tanımlanmıştır (Özcan, 1996, s. 443; TDK, 2024).

Gazilik, Türk kültüründe İslamiyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınabilir. İslamiyet öncesi gazilik, genellikle “alp” terimiyle ifade edilirken, İslamiyet’in kabulünden sonra ise “gazi” terimi daha yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Yıldırım, 2021, s. 48).

Ögel (1982), Türklerde alp ile alplik anlayışının çok önemli bir yere sahip olduğunu; eski Türk ordularının bu anlayış üzerine inşa edildiğini; devletin kuruluşunun, gelişiminin ve bekasının bu anlayışa dayandığını, “alp olan kişinin yalnızca bir savaş makinesi olmadığını, gelişmiş ve olgunlaşmış bir ruha da sahip olan kişi olduğunu” ifade etmiştir (Akt. Erkmen, 2019, s. 176-177). Alpler, şan ve şeref duygusuyla hareket ederek hiçbir kişisel veya sosyal çıkar gözetmemiştir. Türk toplumunda alplik kavramı binlerce yıl Türk gelenek ve görenekleriyle de desteklenmiştir (Koçak, 2012, s. 129).

İslamiyet’in kabulünden önce savaşlarda kahramanlık gösterenlere “alp” ünvanı verilirken, İslamiyet’in benimsenmesiyle bu kişilere “gazi” veya “alp gazi” ünvanı verilmeye başlanmıştır. İslamiyet sonrası yazılı destanlarda gazilerde maneviyatın ağır bastığı, maneviyat ile maddi gücün birleştiği ifade edilmektedir. Maneviyatlarını imanlarıyla besleyen gaziler, psikolojik olarak da güçlüdür ve topluma rol model olmuşlardır. Türklerin Müslüman olmasıyla cihat ve gaza kavramlarının Türk kültürüne yerleşmesiyle önce “alp-gazi”

kullanımı daha sonra çeşitli tasavvuf akımlarıyla “alp-erenler” şekline dönüşmüştür. Gazilerin İslam’ın değerlerini benimseyerek bu değerlerin yayılması için gösterdikleri çabalar ve İslam’ın gazilere attığı değer neticesinde Türk toplumunda gazi kavramının manevi değeri daha da artmış ve toplumda bir farkındalık oluşmuştur (Dögüş, 2008, s. 338; Yalçın, 2018, s. 46).

Günümüzde ise Türkiye’de yürürlükteki mevzuatta “Muharip Gazi” ve “Malul Gazi” kavramlarının geçtiği görülmektedir. Malullükle ilgili yasal düzenlemeler incelendiğinde ise güvenlik güçleri için malullük, “Vazife Malulü” ve “Harp Malulü” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Güvenlik güçlerinin vazife maluliyeti açısından diğer kamu görevlilerinden bir farkı yoktur (Dinçkol, 2017, s. 8). Bununla birlikte harp malulü 5510 sayılı Kanun’un 47’nci maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır: “*Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er ile Türk Silahlı Kuvvetlerince görevlendirilen 4’üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan; a) Harpte filen ateş altında, b) Harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle, c) Harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silâhlarının etkisiyle, d) Askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle, e) Barışta veya olağanüstü hallerde, emir veya görev ile uçuş yapan uçucularla hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak uçakta bulunanlardan uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ve yine emir ve görev ile dalış yapan dalgıçlarla, hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunanlardan denizaltıcılığın veya dalgıçlığın çeşitli sebep ve etkileriyle, f) Anayasanın 92’nci maddesi veya Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı mensuplarının yabancı ülkelere gönderilmesini gerektiren durumlarda, birliklerin buldukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında, vazife malulü olanlara harp malulü denir.*” (5510 sayılı Kanun, 2006).

2. Maneviyat

İnsanların günlük hayatta karşılaştıkları olaylar onları fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak etkilediği gibi manevi olarak da etkileyebilmektedir. Varoluş-

çu psikolojinin temsilcilerinden Viktor E. Frankl (1988, s. 143-144) dinin baş etme sürecinde önemli bir rol oynayabileceğini savunmaktadır. Din, insanlara anlam ve amaç sağlayarak yaşamın zorluklarıyla mücadele etmelerine yardımcı olabilir. Dinin bireylere manevi destek sunduğuna inanılır ve bu, benzeri başka yerlerde bulunamayacak bir güvenlik duygusu sağlayabilir (Akt. Ayten, 2012, s. 15-18).

Din psikolojisi alanında çalışma yapan araştırmacılar, din ve maneviyatın tek tip süreçlerden uzak olduğunu, din ve maneviyatla ilgili çalışmalarda bilişsel, duygusal, davranışsal, kişilerarası ve fizyolojik boyutları da içeren değişkenlerin yer alması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü dindarlar için din ve maneviyat, gündelik hayattan kopuk, sadece özel zamanlarda ve özel günlerde uygulanacak bir inançlar ve uygulamalar bütünü değildir. Bunun yerine din ve maneviyat, tutarlı bir şekilde aranacak, deneyimlenecek, teşvik edilecek ve sürdürülecek yaşam biçimleridir (Hill ve Pargament, 2003, s. 66).

Maneviyat, insanlığın anlam ve amaç arama ve ifade etme biçimini, anda var olmaya, kendine, başkalarına, doğaya ve aşkın/kutsal olana bağlılıklarını deneyimleme biçimini ifade eden bir yönüdür (Van de Geer ve Wulp, 2011, s. 87). Bu bağlamda maneviyat, “Yaşama sevincimizin kaynağı, kendimizi tanımamızı sağlayan ışık, özgürlüğümüzün gıdası ve hepimizin içinde var olan bir cevherdir. Maneviyat insanın var edenle olan bağıdır ve dolayısıyla ilahi kaynaklıdır. Çünkü özü, ilahi olanın niteliklerini taşımaktadır. İnsan kendisiyle, yani özüyle iletişime geçtiğinde ilahi olanla da iletişime geçmiş olur.” şeklinde tarif edilebilir (Özdoğan, 2010, s. 9-10).

Kourie ise maneviyatı, “insanın bilgi ve sevgi yoluyla kendini aşma kapasitesi”, aşkın varlıkla kurulan ilişkiyi, her tür inanç ve değeri kapsayan, insanın varoluşunun özüne dokunan şey olarak tanımlamaktadır (Kourie, 2009, s. 151-152).

3. Vatanseverlik

Vatanseverlik, bireyin kendi benliğinden başlayarak ailesine, toplumuna, ülkesine ve milletine karşı duyarlı olması, onlara değer atfetmesi ve anlam yüklemesidir (Yıldırım, 2006, s. 23). Bireyler ailelerini yabancılardan daha çok

sever ve doğup büyüdüğü ülkeleriyle daha önce hiç gitmedikleri bir ülkeye göre daha güçlü bir bağlılık duygusu içerisindedir. Nitekim çoğu insanın ülkesini diğer ülkelerden daha fazla sevmesi olağan bir durumdur (Kahne ve Mid-daugh, 2006, s. 601). Çünkü vatanseverlik, vatandaşlığın duygusal boyutunu ifade eder (Üstel, 2005, s. 321).

Vatanseverlik, genellikle bireyin ülkesini, doğduğu şehri, vatandaşlarını sevmesi ve yaşamı boyunca karşılaştığı yerel manzaralar için beslediği duygular olarak kabul edilebilir. Belirli bir ülkeyle aile benzeri bir bağlantı oluşturulur ki bu durum vatanseverlerin herhangi bir beklentisi olmaksızın vatana olan borcunu ödeme motivasyonunun özünü oluşturmaktadır (Lewin, 2013, s. 107). Vatanseverlik literatüründe kişinin kendi ülkesine olan sevgi ve bağlılık kavramları vatanseverlikle ilgili fikir birliğine dayalı yönleri temsil etmektedir. Bu nedenle vatanseverliğin temel bir tanımı şu şekilde olabilir: “Grup üyelerinin gruplarına ve ikamet ettikleri ülkeye bağlılıklarını ifade eder ve birey tarafından olumlu değerlendirilen bir gruba ait olma arzusu taşır.” (Bartal, 1993, s. 48).

Cahiz’in değerlendirmesine göre Türkler diğer milletlere kıyasla en üst düzeyde vatan sevgisine sahip millet olarak öne çıkmaktadır. Ona göre Türklerin vatan sevgisi, geniş bir perspektifte tüm insanları ve milletleri kapsar. Bunu Kur’an’da vatan sevgisinin vurgulanmasıyla ve Türklerin vatanlarına duyduğu derin arzu ve bağlılıkla ilişkilendirir. Cahiz’e göre Türklerin vatanlarına olan bu büyük sevgisi diğer insanlara oranla daha belirgin ve derindir (Cahiz, 1967, s. 78-79).

Meşrutiyet döneminin ünlü eğitimcilerinden olan Mustafa Sâti Bey vatanın insan gibi beden ve ruhan meydana geldiğini, maddi ve manevi bir yönünün olduğunu ifade etmiştir. Vatanın bedenini; hava, toprak, dağlar, ovalar, nehirler, göller, denizler, ormanlar ve şehirler olarak görürken, ruhunu ise; üzerinde yaşamlarını devam ettiren insanları birbirine bağlayan, onları manevi bir aile yapan ve sosyal bir kişiye dönüştüren ortak duygu ve fikirler, anılar ve amaçlar, istek ve endişeler olarak görür. Ona göre vatanseverlik ise bu manevi şahsı sevmek ve bu manevi şahsa hizmet edebilmektir. Onun bedeninin, ruhunun, maddiyatının ve de maneviyatının gelişmesini, ilerlemesini ve

yücelmesini arzulamak, bu uğurda gayret sarf etmek ve özveride bulunmak gerekir. Ayrıca vatanseverlik zihni bir muhakeme neticesi ortaya çıkan bir durum olmayıp sevgi ve içgüdüsel bir durumdur. Bu bakımdan vatanseverlik aile ve anne sevgisine benzer. Nasıl ki insan annesini düşünüp taşındıktan sonra değil de içgüdüsel olarak severse vatana karşı duyulan sevgi de aynıdır. Çünkü insan annesini daha muhakeme yeteneği gelişmeden sırf ‘anne’ olduğu için sever. Gerçek vatanseverler de vatanlarını bir düşünce ve muhakemeye göre değil kalplerinde vatanlarına karşı içgüdüsel bir bağlılık duymaları ve ancak ‘vatanları’ olmaları nedeniyle severler (Sâti Bey, 2018, s. 39). Bu bağlamda bir vatansever ülkesinin bazı değerli özelliklere, onu bağlılığına layık kılan bazı özel başarılarla sahip olduğu gerçeğine atıfta bulunabilir. Ya da sadece burası benim ülkem dediği için de sevebilir. (Primoratz, 2002, s. 444).

Namık Kemal vatanseverliğin “Vatan sevgisi imandan gelir” sözüne dayandırılması gerektiğini (Gencer, 2008, s. 359) ve aynı zamanda “insanın var oluşunu anlamlı kılan bir duygu” olduğunu ifade etmektedir. O, vatan sevgisini her sevgiden önde tutar. Öyle ki bireyin yaşamını sürdürdüğü çevreye dair güzellikleri görme mutluluğu hep vatan sayesinde mümkündür (Taneri, 1993, s. 165; Elban, 2015, s. 1305).

Vatanseverlik, Türk milletinin birlik ruhunu besleyen temel manevi değerlerden biridir. Vatan sevgisi, en yüce özverinin ve saygının simgesi olarak şehitlik kavramıyla en üst seviyeye ulaşır (Kurtkan Bilgiseven, 1984, s. 98-99). Bu bağlamda bir savaş kahramanı (şehit/gazi) olmak, ülkeye duyulan sevginin nihai bir ifadesidir; çünkü savaş alanı bireyin hiçbir karşılık beklemeden özveride bulunabileceği bir ortam haline gelmiştir (Lewin, 2013, s. 108).

Literatürde gaziler ve vatanseverlik konularını ayrı ele alan farklı disiplinlerde çeşitli çalışmalar mevcuttur. Fakat gazilerle ilgili maneviyat ve vatanseverlik konusunu inceleyen sistematik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma gazilerin vatanseverlik duyguları ile maneviyat algıları arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu kavramların gazilerin yaşamlarındaki rolünü ve etkileşimini anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

1. Araştırma Tasarımı

Gazilerin vatanseverlik duyguları ve askeri hizmet deneyimleri ile maneviyat arasındaki ilişkiyi anlamayı hedefleyerek, manevi boyutun bu unsurlar üzerindeki etkilerini derinlemesine irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma deseni olan olgubilim (fenomenoloji) deseni benimsenmiştir.

Gazilerin vatanseverlik duyguları, askeri hizmet deneyimleri ve maneviyat arasındaki ilişkiyi incelerken fenomenoloji desenini tercih etmek, katılımcıların deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini daha derinlemesine anlama ve yorumlama olanağı sağlar. Bu desen araştırmacıya katılımcıların öznel deneyimlerini anlamak için bir çerçeve sunar ve bu deneyimlerin altında yatan anlamları ortaya çıkarmaya yardımcı olur. Dolayısıyla fenomenoloji deseni gazilerin vatanseverlik duyguları, askeri hizmet deneyimleri ve maneviyat arasındaki ilişkiyi daha kapsamlı ve derinlemesine bir şekilde anlamak için uygun bir seçenek olarak tercih edilmiştir.

2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bir araştırma sürecinde araştırma probleminde en uygun yöntemin seçilmesi önemlidir. Bu aşamada araştırma evreni tanımlanır ve bu evrenden örneklemin seçimi yapılır. Bu süreç araştırma sürecinin başlangıcında dikkate alınarak araştırmanın sağlam bir temelde ilerlemesini sağlar (Özen ve Gül, 2007, s. 395). Bilimsel araştırmalarda araştırma probleminin çözümü için kullanılan veri ve bilgiler genellikle genel popülasyonun tamamından ziyade genel popülasyonun özelliklerini temsil ettiği düşünülen daha küçük bir örneklemden elde edilir. Bu örneklem genel kitleyi doğru bir şekilde temsil etme potansiyeline sahip olarak seçilir ve araştırma sorununun çözümüne ışık tutmak amacıyla kullanılır (Baştürk ve Taştepe, 2013, s. 131).

Gaziler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada katılımcıların belirli bireysel özelliklere sahip olmasından dolayı amaçlı örnekleme (purposive sampling) yöntemi tercih edilmiştir.

Araştırmacı bu örneklem seçimiyle kimleri seçip seçmeyeceğine kendi si karar verir ve araştırmanın amacına ulaşmasına yardımcı olacak olanları örnekleme alır. Evrendeki hiçbir tabakaya bir kota konulmadığı gibi örnekleme herkes de alınmaz. Amaçlı örnekleme başvurmak şu üç durumda daha uygun olabilir:

1. Araştırmacı, amaçlı örnekleme istediği bilgileri alabileceği bireyleri seçmek için kullanır.

2. Ulaşılması zor bir evrenin üyelerini örnekleme almak için kullanır.

3. Derinlemesine araştırmalarda bulunulacak bireylerin veya olayların seçiminde kullanılabilir (Arslanoğlu, 2016, s. 91).

Bu bakımdan araştırmanın örnekleme belli sayıda katılımcı arasından araştırmanın amacına ulaşmasına hizmet edeceği düşünülen 32 asker gazisi seçilmiştir.

Araştırmacı tarafından araştırmanın verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için katılımcılar hakkında bilgi sahibi olunabilmesini sağlayacak kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Katılımcıların özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcı Özellikleri

		N	%
Yaş	35 yaş ve altı	10	31,25
	36 yaş ve üstü	22	68,75
Medeni Durum	Bekar	5	15,63
	Boşanmış	2	6,25
	Evli	25	78,13
Eğitim Düzeyi	İlkokul	5	15,63
	Ortaokul	4	12,50
	Lise	14	43,75
	Ön lisans	4	12,50
	Lisans	5	15,63

Gazi olduğu yıl	2000 yılı ve öncesi	10	31,25
	2001-2010 yılları arası	14	43,75
	2011-2021 yılları arası	8	25,00
Malullük derecesi	1. Derece	7	21,87
	2. Derece	1	3,13
	3. Derece	2	6,26
	4. Derece	5	15,63
	5. Derece	7	21,88
	6. Derece	10	31,25

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 10'unun 35 yaş ve altında, 22'sinin 36 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir. Katılımcıların 5'i bekâr, 2'si boşanmış ve 25'i evlidir. Eğitim düzeyi açısından incelendiğinde katılımcıların 5'i ilkokul, 4'ü ortaokul, 14'ü lise, 4'ü ön lisans ve 5'i lisans mezunudur. Gazi olduğu yıl açısından incelendiğinde 10'u 2000 yılı ve öncesi, 14'ü 2001-2010 yılları arasında, 8'i 2011-2021 yıllarında gazi olmuştur. Malullük derecesi açısından ise 7'si birinci derece, 1'i ikinci derece, 2'si üçüncü derece, 5'i dördüncü derece, 7'si beşinci derece ve 10'u altıncı derecedir.

3. Veri Derleme Metodu

Araştırma verileri nitel araştırma için kullanılan görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Bu yöntem önceden belirlenmiş bir plana göre ya da belirli bir düzen içinde hazırlanmış sorularla yapılan, karşılıklı konuşma ve fikir alışverişi tarzında bir tekniktir. Anketlerde olduğu gibi konunun anlaşılıp anlaşılmadığı veya cevapların samimi olup olmadığı gibi faktörler bu teknikle kontrol edilir ve eksik bilgileri tamamlamak için kullanılır (Hökelekli, 2008, s. 14). Görüşme teknikleriyle yapılan yüz yüze görüşmeler kazanılan deneyimlerle birleşerek oldukça doğru bilgiler elde etmeyi mümkün kılar. Bu yöntemin avantajları sayesinde cevap alamama olasılığı oldukça azalır (Arıkan, 2004, s. 80).

Gazilerin vatanseverlik duyguları ve askeri hizmet deneyimleri ile maneviyat arasındaki ilişkiyi anlamayı hedefleyerek, manevi boyutun bu unsurlar üzerindeki etkilerini derinlemesine irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken literatür taraması yapılmıştır. Hazırlanan görüşme for-

munda yer alan sorular alanda uzman iki öğretim üyesi tarafından gözden geçirilmiş, yapılan tavsiyeler çerçevesinde forma son şekli verilmiş ve çalışma bu yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gizlilik ve gönüllülük esas alınmıştır.

4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmacı çalışmanın başlangıcında belirli kararlar almalıdır. Bu kararlar araştırmanın hedeflerine ulaşmasında rehberlik edecektir. Örneğin evrenden örneklem grubunu seçme yöntemleri ve süreci araştırmanın geçerliliği ve güvenirliliği üzerinde doğrudan etkili olabilir. Araştırmacının bu kararları alırken dikkatli ve titiz bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir. Çünkü bu kararlar araştırmanın kalitesini ve sonuçlarını belirlemede kritik bir rol oynamaktadır (Arslantürk ve Arslantürk, 2013, s. 104).

Bu çalışmada araştırmanın tüm aşamaları diğer araştırmacıların benzer bir çalışmayı tekrarlayabilmesi için baştan sona detaylı ve kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bilimsel yaklaşımın temel amacı çalışmanın geçerliliğini sağlamak ve sonuçların tekrarlanabilirliğini desteklemektir. Her adım ayrıntılı bir şekilde sunulması araştırmanın sürekliliğini ve doğrulanabilirliğini güvence altına alarak metodolojik bir şeffaflık ve objektiflik ilkesine dayanmaktadır. Bu şekilde araştırmanın bilimsel standartlara uygunluğu ve aktarılabilirliği sağlanmıştır. Kodlamadaki tutarsızlıkları gidermek ve güvenirliliği sağlamak amacıyla derinlemesine bilgi toplanmış, alanda uzman iki öğretim üyesi ile içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış ve oluşturulan bu kodlamalar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. İçerik analizinde, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde tanımlanma yapılmış, benzerlik gösteren ve birbiriyle ilişkili olduğu belirlenen veriler analiz sürecinde bir araya getirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmada iç güvenirliliği artırmak için katılımcı teyidi yapılmıştır. Ayrıca teyit edilebilirlik için ham veriler muhafaza edilmiş ve araştırmanın her aşaması titizlikle yazıya geçirilmiştir.

BULGULAR

Gazilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizine göre oluşturulmuş temalar ve alt temalar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Görüşmede Elde Edilen Temalar ve Alt Kategoriler

Tema / Kategori	Alt Tema/Kategori
Vatanseverlik ve Bağlılık	- Vatan Sevgisi - Askeri Hizmetin Anlamı - Ülke ve Bayrak
Maneviyat ve Destek	- Dini İnançlar - Manevi Destek Kaynakları - Psikolojik Etkiler - Din ve Toplumsal Destek
Askerlik Deneyimleri	- Olumsuz Deneyimlerin Dönüşümü - Affetme ve İyileşme Süreci

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrası içerik analizine göre oluşturulan temalar ve alt temalar ile ilgili açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

1. Vatanseverlik ve Bağlılık

1.1. Vatan Sevgisi

Katılımcılardan G31’in ifadesi askerlik deneyiminin bireylerde vatan sevgisi ve sorumluluk duygusunu güçlendirdiğini vurgulamaktadır. Katılımcıya ait ifade gazilerin vatani savunma görevini özel bir ayrıcalık ve büyük bir gurur kaynağı olarak algıladıklarını göstermekte ve vatan sevgisinin duygusal bağlılıkla sınırlı olmadığını aynı zamanda bu sevginin eyleme dönük bir boyutu olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda vatan sevgisinin sadece duygusal bir bağlılık değil aynı zamanda vatan için faaliyette bulunma ve hizmet etme gerekliliği olarak algılandığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla vatani sevmekle birlikte aktif olarak hizmet etmenin bireylerin vatan sevgisinin derinliğini artırıcı bir etkisi olduğu öne çıkmaktadır:

“Vatan sevgisi benim için sadece bir duygu değil, aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Vatanımı korumak ve milletime hizmet etmek, hayatımda en önem verdiğim şeydir. Çünkü kalkınmanın ve ilerlemenin, dünyada süper güç olmanın yolu çalışmaktan geçer. Vatani sevmekten bahsediyorsak yanına çalışmayı da koymamız lazım.

Bu yüzden vatanım için elimden gelenin en iyisini yapmaktan gurur duyuyorum.” (G31, 23 yaş).

Katılımcı G20 terör saldırılarının, insanların vatanlarına ve milli değerlerine olan bağlılıklarını güçlendirdiği vurgulanmaktadır. Terörün insanların yaşamlarını etkileme şekli ve bu deneyimlerin gaziler üzerindeki etkisi üzerinde durmaktadır. Ayrıca terör saldırılarının sonuçlarının, bireylerin vatanlarına olan bağlılıklarını artırdığı ve vatanlarının değerini daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Terör olaylarının fiziksel zararlarının yanı sıra manevi etkilerinin de olduğu da belirtilmektedir. Bu nedenle terör saldırılarına maruz kalan bireylerin bu deneyimlerinin, vatan sevgisi ve milli kimlik duygusunu daha da güçlendirdiği ve yaşanan acıların, vatanın değerini daha iyi anlamalarına vesile olduğu belirtilmektedir:

“Teröre maruz kalmak, yaralanmak, asker arkadaşının şehit olduğunu görmek cennet vatanımızın değerini daha iyi anlamama yardımcı oldu. Tüm bunlar boşuna yaşanmadı, boşuna bu diyetler ödenmedi. Dolayısıyla terörün acı gerçekleriyle yüzleşmek, vatanımızın kıymetini daha iyi takdir etmemize vesile oldu.” (G20, 34 yaş).

G3’ün ifadesi dini inançların vatan sevgisi ve vatani koruma sorumluluğuyla olan ilişkisini vurgulamakta, dinin vatanseverlik duygusunu destekleyerek vatan sevgisinin ve vatani koruma sorumluluğunun daha derin bir bağlamda anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu durum dinin, vatanın savunulmasını daha anlamlı kıldığına işaret etmektedir. Vatanın kutsallığına inanma bireylerin vatan sevgisi ve vatani savunma sorumluluğuna duyduğu bağlılığı güçlendirmektedir:

“Dini inançlarımızdan aldığımız destek vatanımızın korunması için verdiğimiz mücadelenin daha büyük bir anlam kazanmasını sağlıyor. Dini inançlarımız vatanımızı koruma görevimizi daha anlamlı hale getiriyor. Çünkü vatan, mukaddesatımız uğrunda şehitlerimizin kanlarıyla sulanan ve bize emanet edilen bir yerdir.” (G3, 48 yaş).

Türk milleti vatan kavramını diğer ulusların anlayışından farklı bir şekilde değerlendirmektedir. Vatan kavramı sadece coğrafi bir alanı temsil etmekten öte milletin milli ve dini kimliğiyle özdeşleştirilmiş ve vatan anlayışı namus kavramıyla iç içe geçmiştir. Bu algı, vatani sadece toprak parçalarıyla sınırlı bir coğrafya olarak değil aynı zamanda milli ve dini değerlerin, ahlaki unsurların korunması ve savunulmasıyla ilişkilendirerek vatanseverlik anlayışını derinleştirmiştir (Taşcıoğlu, 2018, s. 221). Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre'de ifade ettiği vatan sevgisi şu şekilde anlaşılmalıdır: "Vatan sevgisinden ve vatana bağlılıktan yoksun bir toplumun mensupları sonunda başka her türlü sevgilerini ve bağlılıklarını da kaybedebilirler. İnsanların istediğine bağlanma ve istediğini sevme özgürlüğü yalnızca hür ve müstakil bir vatanda mümkündür." (Sınar Çılgın, 2005, s. 144). Gazilerin vatanlarına ve milletlerine olan bağlılığı, askerlik deneyimleri ve manevi değerlerin birleşiminden şekillenen derin bir duygusal bağlıdır. Savaşın/terörün getirdiği deneyimler gazilerde vatan sevgisinin daha da derinleşmesine neden olur. Askerlik görevi sırasında gazilerin yaşadıkları zorluklar vatanlarının değerini daha iyi anlamalarına ve ona olan bağlılıklarını güçlendirmelerine katkı sağlar. Vatanseverlik, askerlik sürecinde karşılaşılan zorlukları aşmak için bir moral ve motivasyon kaynağı olmasının yanında gazilerin vatanlarını savunma amacındaki mücadelelerine dini veya manevi inançlarından aldıkları destekle daha derin bir anlam katabilir. Bu nedenle vatan sevgisi gazilerin kimliklerinin ayrılmaz bir parçasıdır ve toplumlar için önemli bir değeri temsil eder.

1.2. Askeri Hizmetin Anlamı

Katılımcılarda G11 ifadesinde askerlik hizmetinin vatanseverlik duygularını güçlendirdiğini belirtmektedir. Askerlik mesleğinin zorluklarına rağmen askerlik görevinin vatanseverlik ve millete hizmet aşkıyla yapılmasının önemi üzerinde durmuştur. Buna göre askerlik görevinin özveri gerektiren bir meslek olmasının yanında vatanın korunması ve hizmete adanmışlık anlamına geldiği söylenebilir:

"Askerlik zor bir meslektir. Gecesi, gündüzü, bayramı, tatili yoktur. Sırf para için de yapılmaz. Yüreğinde vatan sevgisi, millete hizmet aşkı olmayana ağır gelir. Tüm zorluklarına rağmen böylesine kutsal

bir mesleği yerine getirmek hayatımdaki en anlamlı ve en manevi tecrübedir. Üstlendiğim her görev vatanseverlik duygularımı daha da pekiştirdi.” (G11, 56 yaş).

G22'nin ifadesi askerlik hizmetinin, vatan sevgisinin ve ona bağlılığın bir göstergesi olduğunu öne çıkarmaktadır. Bu ifade yapılan hizmetlerin sadece askerlik görevi olmasının ötesinde aynı zamanda vatana ve millete olan sadakatin bir ifadesi olduğunu vurgulamaktadır. Askerlik hizmeti; vatan sevgisi, bağlılık ve sorumluluk duygularını güçlendiren önemli bir süreç olduğu anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda askerlikte gösterilen cesaret ve özverinin vatan sevgisi ve bağlılıkla ilişkilendirilerek vurgulandığı görülmektedir:

“Askerlikte gösterdiğimiz cesaret ve özveri, vatanımıza olan bağlılığımızın bir ifadesidir. Askerde yaptığımız hizmetler ise askerlik görevi olarak değil, aynı zamanda vatanımıza olan sadakatin ve bağlılığın bir göstergesi olarak görülmelidir.” (G22, 47 yaş).

G10'un ifadesi vatanın kıymetini vurgulayarak ona olan bağlılık ve sadakati ön plana çıkarmaktadır. İfadede ülkenin coğrafi, tarihi ve kültürel zenginliklerinin vatanseverlik duygusuyla birleştirilerek vatan için özveride bulunma ve onu koruma gerekliliği bağlamında öne çıkarıldığı görülmektedir:

“Jeopolitik konumuyla, tarihi ve doğal güzellikleriyle, yer altı zenginlikleriyle çok güzel bir ülkede yaşıyoruz. Görev icabı birçok yere gittim. Hayran kalmamak elde değil. İstiklal Marşımızda geçtiği gibi mabedimizin göğsüne namahrem eli degecekse biz bu cennet vatan için feda olmaya hazırız.” (G10, 53 yaş).

1982 Anayasası'nın 72. maddesi askerlik hizmetini vatan hizmeti olarak tanımlamaktadır. Bu tanım askerlik hizmetinin askeri görev veya yasal bir zorunluluk olmaktan ziyade vatanın korunması ve savunulması gibi daha geniş bir ulusal hizmet anlayışına dayandığını belirtmektedir. Bu bağlamda askerlik hizmeti vatanın bütünlüğünün korunması ve ulusal güvenliğin sağlanmasıyla yakından ilişkilendirilir. Askerlik, içinde bulunduğu kültürel çevreden etkilenirken aynı zamanda bu çevrenin içeriğini de etkileyerek biçimlenir. Ancak, askerlik yalnızca toplumun kültürel değerlerine uygun bir şekilde var olabilir

ve sahip olduğu kültürel değerler düzeyinde varlık gösterebilir. Bu süreç toplumun değerlerini kendi özellikleriyle etkileyerek şekillendirir (İlhan, 1989, s. 350). Ateş'in (2022, s. 27) Türkiye'de tamamı asker olan 398 katılımcıyla gerçekleştirdiği araştırmada katılımcıların %77'si askerliği bir *yaşam tarzı* olarak değerlendirirken %19'luk bir kesim bunu bir *meslek* olarak tanımlamaktadır. %4'lük küçük bir kesim ise askerliği bir *görev* olarak görmektedir. Askerlerin meslek yerine yaşam tarzına vurgu yapması kurum-meslek-özel hayatın kaynaştırıldığını göstermektedir. Bu durum kurum ve meslek birleşiminin Türk askerinde özel hayatı da kapsamı şeklinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla gazilerin askeri hizmetleri vatanseverliklerini büyük ölçüde etkileyen ve onların hayatlarında derin bir anlama sahip olan deneyimlerdir. Gazilerin askeri hizmetleri sırasında sergiledikleri *özverili* davranışlar, vatanseverliklerinin somut bir göstergesi olarak nitelendirilebilir.

1.3. Ülke ve Bayrak

Katılımcılardan G1 ifadesinde Türk bayrağının sembolik anlamını ve tarihsel bağlamını vurgulamakta, bayrağın bağımsızlık, özgürlük ve ulusal kimlikle iç içe geçen sembolik değerini dile getirmektedir. Bayrağın renkleri, şehitler ve tarihi zaferlerle özdeşleştirilerek bayrağın temsil ettiği ulusal kimliğin önemi vurgulanmaktadır. Bayrağın taşıdığı sembolizmin Türk tarihini, kültürünü ve ulusal değerlerini koruma ve temsil etme fonksiyonu bağlamında büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir:

“Türk bayrağı, bağımsızlık ve özgürlüğün sembolüdür. Onu gördüğümde gurur duyarım ve vatanıma olan sevgim daha da artar. Bayrağımızın renkleri, şehitlerimizi, tarihimizin zaferlerini ve ulusal kimliğimizi temsil eder. Şanlı bayrağımıza bakmak tarihimizi ve bağımsızlık mücadelemizi bir kez daha hatırlatır.” (G1, 29 yaş).

G16 ifadesinde bayrağa olan bağlılık ve vatanseverlik kavramlarına odaklanmıştır. Katılımcı bayrağın ulusal kimliğin sembolü olduğunu ve ulusal birliği simgelediğini vurgulayarak, ona gösterilen saygının ve onu korumanın vatandaşlık görevi ve vatanseverlikle yakından ilişkili olduğunu aktarmaktadır. Bu açıdan bayrağa yönelik gösterilen saygı ve sevginin vatanseverlik duygularının somut bir ifadesi olduğu belirtilmektedir:

“Bayrağımız, ulusumuzun kimliğidir. Ona saygı göstermek ve onu korumak, özelde bir vatansever gazi, genelde bir vatandaş olarak görevimizdir. Bayrağımızın dalgalanmasını sağlamak vatanımıza olan bağlılığımızı ifade eder. Onun korunması, ulusal birliğimizi simgeler.” (G16, 29 yaş).

G28’in ifadesi bayrağın değerini şehitler bağlamında açıklamaktadır. Bayrağın sadece bir kumaş olmadığı, ona anlam katan şeyin şehitler olduğunu vurgulamaktadır. Şehitler, vatanın ve bayrağın varlığının temelini oluşturan değerlerin önemli bir parçasıdır. Bu durum, bayrağın sembolik değerini ve şehitlerin anlamını vurgulayarak vatanseverlik duygularının vatana ve bayrağa bağlılıkla nasıl ilişkilendirildiğini ifade etmektedir:

“Türk Bayrağı sadece bir kumaş değildir. Bayrağımıza al rengini şehitlerimizin kanı vermiştir. Ne anlama geldiğini iyi bilmek gerekir. Bayrak önünde saygı duruşunda bulunmak şehitlerimize saygı duymak demektir. Onları yad etmek demektir. Eğer ki onlar olmasaydı ne bu vatan ne bu bayrak bizim olurdu.” (G28, 52 yaş).

Vatan, millet ve bayrak sevgisi insanlık tarihindeki en eski ve en değerli duygulardan biridir. Türk milleti için vatan, tarihsel olarak en kutsal ve değerli varlık olarak görülmüştür. Vatan ve millet sevgisi, Türk kimliğinin ve kültürünün ayrılmaz bir parçası olan bayraklar aracılığıyla birlik, beraberlik ve bağımsız yaşama duygusunun en anlamlı ve önemli unsurlarını ifade etmektedir (Soysal, 2010, s. 209). Öyle ki eski Türk inancına göre bayrak, kutsal ve koruyucu bir ruh olarak kabul edilmiştir (Özkan vd., 2023, s. 231). Vatan kavramı, genellikle bireylere küçük yaşlardan itibaren öğretilen ve toplumlar tarafından önemle vurgulanan bir değerdir. Bu kavram, bireylere vatana bağlılık ve vatan sevgisi gibi önemli değerleri kazandırmaya yönelik olarak vurgulanır (Özkan ve Taşkın, 2014, s. 892). Demir Atalay ve Fırat Durdukoca (2018, s. 917) tarafından yapılan nitel bir araştırmada milli değer, manevi değer ve evrensel değer kavramları için “toplumların var oluş simgeleri”, “değerler bütünü olarak milli/manevi değer” ve “ülke sembolü” kategorileri belirlenmiştir. Bayrak ve vatan kavramları, söz konusu kategorilerde en öne çıkan ve sıkça kullanılan metaforlar arasında yer almaktadır.

Toplumsal birliği simgeleyen ve insanları ortak bir amaç etrafında birleştiren bu semboller, gazilerin vatanlarına duydukları gururu ve besledikleri sevgiyi de güçlendirir. Bu bakımdan gaziler, vatanlarının güvenliği ve birlik duygusu için bir araya geldiklerinde bu semboller daha anlamlı hale gelir. Kişisel manevi değerlerle birleşen ülke ve bayrak sevgisi, insanın vatanına ve ulusal kimliğine duyduğu bağlılığı ve saygıyı ifade eder.

2. Maneviyat ve Destek

2.1. Dini İnançlar

G31'in ifadesinde dini inançların zor zamanlarda güçlenmelerine ve manevi destek sağlamalarına yardımcı olduğu vurgulanmaktadır. Diğer yandan katılımcı dini inançların kişisel motivasyon kaynağı olarak hizmet ettiğini belirtirken özellikle sıkıntılı zamanlarda umut verici bir perspektif sunarak insanların içsel güçlerini artırdığı, olumsuzluklarla başa çıkma becerisi kazandırdığı ve zorlukları anlamlı bir şekilde değerlendirme imkanı sunduğunu dile getirmektedir. Bu durum dinin bireylerin ruhsal dayanıklılığını ve pozitif bakış açısını destekleyerek zor zamanlarda manevi destek sağladığını gösterir niteliktedir:

“Gazi olduktan sonra beni ayakta tutan şey dinim ve değerlerim oldu. Çünkü Rabbim kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemez. Ben gaziliği kaldıracak güçteymişim ki bana nasip oldu. Keşke şehit olabilseydim. Yaşadıklarımız hayır mı şer mi bilemeyiz. Belki gazi olmasaydım ne durumda olacaktım bilemiyorum. Bu yüzden Rabbim sen en iyisini bilirsin, benim hakkımda hayırlısı neyse onu vermişsindir diyerek yaşadığım olumsuz şeylerin aslında bir anlamı olduğunu düşünüyorum.” (G31, 23 yaş).

G6'nın ifadesi çatışma anında dinin, savaş etiği ve ahlaki sorumluluklar konusunda rehberlik sağladığına dikkat çekmektedir. Çatışma anında özellikle doğru ile yanlış arasındaki sınırların belirlenmesinde dinin önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir:

“Çatışmaya giriyoruz. Öfkeyle ve öldürme hırsıyla tetiğe basıyoruz. Sağ ya da yaralı olarak ele geçirdiğimiz teröristlere ne yapmamız

gerektiği konusunda tereddütler yaşıyoruz. Az önce sizi öldürmek için kurşun sıkan kişi karşınızda duruyor. Tam o sırada dini inançlarım, savaşın etik ve ahlaki zorluklarıyla başa çıkamamda yol gösteriyor. Çatışmanın ortasında, doğru ve yanlış arasındaki sınırları netleştirmemde önemli bir rol oynuyor. Çünkü peygamberimizin ve dinimizin savaşta da koyduğu sınırlar var. Ayrıca devletimiz belki de sağ ele geçirilen teröristten daha fazla bilgi alarak teröristlere daha ağır bir darbe vurmamızı sağlayacak.” (G6, 36 yaş).

G1 ifadesinde gazilik sonrasında maneviyata ve dine daha fazla önem verdiğini, ahirete olan inancının, dualarının, ibadetlerinin ve yardımlarının manevi huzurunu artırdığını, bunların duygusal olarak yüklerden kurtulmasına yardımcı olduğunu ancak dünya telaşına daldıkça kendisine yük yaptığı şeyleri tekrar hissetmeye başladığını belirtmektedir:

“Gazilikten sonra maneviyata ve dine daha çok önem vermeye başladım. Ahirete olan inancım nedeniyle yaptığım duaların, ibadetlerin, yardımların huzuru ruhsal olarak daha güçlü hissetmeme katkı sağladı. Duygusal olarak kendime yük yaptığım şeylerden bu şekilde kurtulabildiğimi gördüm. Ama ne zaman dünya telaşına dalmaya başlasam bu yükü tekrar hissetmeye başlıyorum.” (G1, 29 yaş).

Dini inanç sistemleri mensubu olan bireylerin karşılaştığı kötülük ve acı gibi zorluklarla baş edebilmeleri için çeşitli yaklaşımlar (teodise) sunar. Bu bağlamda teodiseler, bela veya musibet olarak nitelendirilen deneyimlerin aslında bir anlamı olduğunu açıklamaya çalışır (Yapıcı ve Doğanay, 2009, s. 126). Cadell ve arkadaşları (2003, s. 281) da travmatik deneyimlerle karşılaşan bireylerin anlam arayışında dinin önemli bir rol olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada din, anlam oluşturma sürecinde ve dönüşümsel başa çıkma mekanizmalarında kilit bir unsurdur. Ampirik çalışmalar birçok insanın hayatlarının en zor zamanlarını anlama ve bunlarla başa çıkma çabalarında bir kaynak olarak dine yöneldiğini göstermiştir (Pargament vd., 2011, s. 52). Dini inançlar askerlik görevi sırasında, askerlere moral ve motivasyon kaynağı sağlar. İnançları, mücadelelerini anlamlandırmalarına yardımcı olur ve bu da onları zorlu koşullar altında motive eder. Askerlik görevi sırasında gazilerin

karşılaştıkları olumsuz deneyimler, ölümler ve yaralanmalar psikolojik olarak zorlayıcı olabilir. Dini inançlar bu tür zorluklarla başa çıkmak için bir tür manevi destek sağlar.

2.2. Manevi Destek Kaynakları

G27'ye ait ifade dini inançların ve ibadetin insan psikolojisi üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Katılımcı, ibadetleri ve maneviyatı insanların ruhsal olarak güçlenmelerinde ve zorluklarla baş etmelerinde yardımcı olan önemli unsurlar olarak belirtmekte özellikle travmatik olayların ardından manevi güç arayışına ve bu noktada inançların ruh sağlığına katkısına vurgu yapmaktadır. Ayrıca psikolog ve psikiyatrların yanında dinî uygulamaların ve inançların da inanç sahibi bireyler için kritik bir destek mekanizması ve insanın içsel direncini artırmada etkili olduğunu dile getirmektedir:

“Şimdi günlük hayatımızda bazı problemler yaşıyoruz. Psikolojimiz bozuldu diyoruz. Bir de askerliği düşünün. Kafamızın yanından mermi geçiyor ve siz merminin sesini duyuyorsunuz. Birkaç cm yakın geçse isabet alacaksınız. Siz vurulmasanız da arkadaşınız vuruluyor, EYP patlıyor, mayına basıyor ve arkadaşınıza müdahale etmek durumunda kalıyorsunuz. Ya da belli bir süre müdahale imkânınız olmuyor. Sadece izliyorsunuz. Buna insan psikolojisi dayanır mı? O yüzden biz çok travmatik olaylara şahit kalıyoruz. Bu travma ise hafifletilse de bir türlü ortadan kaldırılamıyor. Bu süreçte psikologların, psikiyatrların etkisi olduğu kadar ibadet etmenin, Allaha yönelmenin de inançlı insanlar için çok büyük etkisi olduğunu düşünüyorum.” (G27, 26 yaş).

G28'in ifadesi dinin gazi olan bireylerin manevi gelişimine katkı sağladığını açıklamaktadır. Kuran meali okumanın, manevi olarak büyümeye ve entelektüel gelişime destek olduğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan katılımcı dinî metinlerin ve manevi yönelimlerin gazi olmuş bireylerin hayatlarında önemli bir rol oynadığını net bir şekilde ifade etmektedir:

“Geleceğe umutla bakmamda en büyük destek inançlarım oldu. Allah için gazi olduk, Allah için de düzgün bir hayat sürmemiz gere-

kiyor. Ben gazilikten sonra daha olgun birisi oldum. Manevi olarak da geliştirdim. Bunda en çok okuduğum mealler etkili oldu. Arapça sureleri namaz kılacak kadar biliyordum. Gazi olduktan sonra özellikle tedavi sürecinde boş durmayım Kur'an meali okuyayım dedim. Okudukça kendimi daha bilgili ve entelektüel hissetmeye başladım.” (G28,52 yaş).

G5'in ifadesi gazi olmanın ardından yaşanan zorlu süreçte dini inançların önemini vurgulamaktadır. Bu ifade dini yönelimin ruhsal güç verdiğini ve yaşam perspektifini nasıl etkilediğini anlatmaktadır. Katılımcı dua etme pratiği ile içsel zorlukların azaldığını ve bu durumun daha olumlu bir bakış açısının oluşmasına katkı sağladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla dinin ruhsal güç ve olumlu bakış açısı kazanma sürecindeki rolünü dile getirilmiştir:

“Gazi olduktan sonra çok zor bir sürece girdim. Ölmeyi bile düşündüm. Dinimizde intiharın haram olması ve geride bırakacağım ailem nedeniyle cesaret edemedim. Bu yüzden çok dua ettim. Saatlerce dua ettim, ağladım, acizliğimi dile getirdim. Böyle yapınca rahatladığımı hissediyordum. Dine yöneldikçe ruhsal olarak güçlendiğimi fark ettim ve hayata daha pozitif bir bakış açısıyla bakmaya başladım.” (G5, 41 yaş).

Cadell ve arkadaşlarına (2003, s. 280) göre yaşanan olumsuz olayları yorumlamak ve onlara anlam yüklemek, bireyler için genellikle maneviyat aracılığıyla çözüme kavuşturulabilen etkili başa çıkmanın temel bir parçasıdır. Maneviyat olumsuzluklarla ve stresli olaylarla başa çıkmayı destekleyerek, deneyimlere anlam kazandırmaya yardımcı olan ayrıca enerjiyi yenileyen, sosyal, duygusal ve manevi destek sağlayan bir olgudur (Silva vd., 2017, s. 2). Bireylerin zorlayıcı yaşam olaylarıyla başa çıkma sürecinde manevi kaynaklara başvurusu, mutluluk ve yaşam doyumu açısından önemli bir etkiye sahip olabilir (Uysal vd., 2017, s. 140). Gaziler savaş veya terör yaşantılarından sonra manevi dengesi ve iç huzuru bulmak için dini ve manevi kaynaklara başvurabilirler. Bu süreç ruhsal destek arayışıyla ibadet etme ve dua gibi pratiklere yönelmelerini kapsar. Zira dua onların manevi güçlerini artırarak içsel huzur bulmalarına katkıda bulunur. Dini metinler ve Anadolu bilgelerinin öğretileri

de gazilerin savaş deneyimlerini anlamlandırmalarına ve bu deneyimlerden anlam çıkarmalarına yardımcı olur. Bu destek savaş/terör sonrası uyum süreçlerinde önemli bir rol oynar ve gazilerin yaşamlarını daha anlamlı ve huzurlu hale getirir.

2.3. Psikolojik Etkileri

G11'in ifadesi maneviyatın insan yaşamındaki belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Katılımcı tanıklık edilen ölüm ve yaralanmaların manevi açıdan derin etkiler yarattığını, bu deneyimlerin insanı manevi yönetime sevk ettiğini, güzellik kavramının sadece fiziksel olmadığını anlamayı ve engelliliğin herkesi potansiyel olarak etkileyebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca dinin engelli bireylere ve zor durumdakilere sağladığı destek ve kolaylığın etkileyici olduğunu da belirtmektedir:

“Şahit olduğumuz ölüm ve yaralanmalar maneviyata daha fazla yönelmeme neden oldu. Güzelliğin sadece bedenle ilgili olmadığını, her an engelli adayı olduğumuzu fark ettim. Mental ve ruhsal problemler yaşadım. Dinimizin engelli bireylere ya da zorda kalmışlara sağladığı kolaylık beni çok etkiledi. Dinimizde bize verilen bir değer olduğunu gördüm.” (G11, 56 yaş).

G20'nin ifadesi maneviyatın psikolojik etkileri üzerindeki önemine dikkat çekmektedir. Katılımcı yaşadığı zorluklara rağmen engelli olarak yaşamının, gelecek kaygısıyla baş etmenin ve evlilik gibi beklentilerin olmamasının hayata uyum sağlamayı güçleştirdiğini belirtmektedir. Ancak ailesi ve yakın çevresinden aldığı manevi destekten bahsederek bu destek ağının psikolojik iyilik halini ve dirençliliği artırdığını vurgulamaktadır:

“İntihar düşünmedim diyen gazi yalan söyler. Çünkü yaşadıklarımız hiç kolay değildi. Organ kabı yaşamak, gelecekte ümit kesmek, evlenemeyeceğini düşünmek vs. bizim hayata adapte olmamızı zorlaştırdı. Ama ailem ve yakın arkadaşlarım bana her zaman destek oldular. Onlar sayesinde birçok şeyin üstesinden geldim. Çevremden gördüğüm bu manevi destek daha hızlı toparlanmama yardımcı oldu.” (G20, 34 yaş).

G13 toplum içinde hissettikleri korku ve kendini ifade edememe duygularını, zorluklarla başa çıkma sürecindeki tevekkül ve manevi dayanak noktaları olan dua ve namaz üzerinden açıklamaktadır. Bu durum bireyin toplum içinde kendini ifade etmekte yaşadığı zorlukların üstesinden gelebilmek için manevi destek arayışına yöneldiğini göstermektedir:

“Toplum içine çıkmaya korktuk. Kendimizi ifade etmeye çekindik. Hakkımızı savunamadık. Çok zorluklar çektik. Ama her defasında tevekkül edip başımıza gelene sabrettik. Dua ve namazla Allah’a sığındık.” (G13, 48 yaş).

Savaş, çatışma, cinayet ya da doğal afet gibi travmatik olaylara maruz kalan bireylerde travma sonrası stres bozukluğu riski %58’e kadar yükselebilmektedir (Özgen ve Aydın, 1999, s. 35). Güloğlu ve Kararımak’ın (2013, s. 242) araştırmasında Güneydoğu gazilerinin askerlik görevlerini tamamladıktan sonra yaşadıkları travma sonrası stres tepkileri ve depresif belirtiler incelenmiştir. Bulgular travmatik olayın üzerinden ortalama 15 yıl geçmesine rağmen Güneydoğu gazilerinin %29.6’sının hala travmatik belirtiler yaşadığını ortaya koymuştur. Ayrıca bu gazilerin %16.6’sının, travmatik belirtilere eşlik eden depresif belirtiler gösterdiği tespit edilmiştir. Erdoğan’ın araştırmasında (2015, s. 238-239) ise içsel dini yönelimin, öznel dindarlığın ve seven Tanrı algısının risk durumlarında ya da yaşanan travmatik olaylardan sonraki toparlanma sürecinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Gazilerde travmatik olayların anıları ve duygusal tepkilerin tekrar tekrar canlanması, kabuslar, anksiyete ve depresyon gibi semptomlarla kendini gösterebilir. Bu bakımdan savaşın/terör olaylarının getirdiği ölüm, yaralanma ve zorluklar gazilerin manevi inançlara daha fazla yönelmelerine neden olabilir. Dua, ibadet ve dini ritüeller iç huzur sağlamada etkili olurken gazilikle beraber gelen stresi de hafifletebilir ve manevi iyi oluşa katkı sunabilir.

2.4. Din ve Toplumsal Destek

G4 ifadesinde gazi olan bireylere aile, Türk Silahlı Kuvvetleri personeli, sağlık çalışanları, bürokratlar ve yöneticiler gibi toplumun farklı kesimlerinin verdiği destek ve onlarla empati kurmalarının gazilerin topluma uyum sürecine katkı sağladığını ve moral desteği sunduğunu belirtmektedir. Bu durum

benzer inançlara sahip olan veya birbirini anlayan bireylerin bir araya gelerek birbirlerine moral ve destek sağlama isteğini ve bu etkileşimlerin güçlü ve dayanıklı sosyal bağlar kurma amacını yansıtmaktadır:

“Başta ailemiz, TSK personeli, sağlık çalışanları, bürokratlar, yöneticiler bize çok yardımcı oldu. Bizimle dertlendiklerini gördük. Bizi yalnız bırakmadıklarını hissettik. Bunu yaparak toplumla bütünleşme süreci yaşamamıza yardımcı oldular. Benzer inançları paylaşan, bizi dinleyen, ziyarete gelen, kendi evladı yerine koyan insanların içinde olmak bizi çok etkiledi. Hala o insanların bana sağladığı destek ve benim yanımda oldukları için dua ediyorum. Yoksa süreç bana daha zor olabilirdi.” (G4, 42 yaş).

G22'nin ifadesinde dini inançların ve duaların stresle başa çıkmada moral kaynağı olduğu ve gazilik sonrası yaşanan zorluklarda iyileşme sürecine destek olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca bu inançların umudu canlı tutarak iyileşme sürecinde bireye güç verdiği, yaşamın anlamını hatırlamada önemli bir rol oynadığı da ifade edilmektedir:

“Dini inançlarımız, manevi değerlerimiz geleceğe olan umudumuzu canlı tuttu. Allah'tan umut kesilmeyeceğinin birer şahidi olduk. Bu da, gazilik sonrası iyileşme sürecinde bize güç verdi. Yaşamın anlamını ve amaçlarını hatırlamamıza yardımcı oldu.” (G22, 47 yaş).

G25'e ifade inancın ve toplum desteğinin gazilik sürecinde yaşanan stres ve travmayı hafifletmede önemli bir role sahip olduğunu açıklarken, toplumsal birlikteliğin ve dayanışmanın gazileri duygusal olarak desteklediğine ve topluma entegre olmalarına yardımcı olduğuna vurgu yapmaktadır:

“İmanımız ve toplumun bize verdiği destek, gazilikle beraber gelen stresi ve travmayı hafifletmemize yardımcı oldu. Birbirimize destek olmak, bu zorlu dönemde çok önemliydi.” (G25, 27 yaş).

Yazıcıoğlu ve arkadaşlarının (2006, s.1086-1087) çalışmasında sosyal desteğe sahip olmanın gaziler arasında sosyodemografik ve tıbbi faktörlere göre yaşam kalitesi üzerinde daha büyük bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu

bakımdan gazilerin maddi destek yerine anlayış ve sempati beklemedikleri ifade edilmiştir. Başcılar (2017) tarafından yapılan araştırma gazilerde aile ve arkadaş desteğinin psikiyatrik tedaviye olan gereksinimi azaltıcı, psikolojik sorunlara karşı koruyucu ve önleyici bir rol oynadığı, algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça, gazilerin yaşam kalitesinin de arttığı tespit edilmiştir. Yıldırım (2021) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada gazilikte kültürel, manevi, dini ve askeri unsurların ön plana çıktığı belirlenmiştir. Kültür, din, ailevi etkenler, ekonomik özgürlük ve olumlu çevresel ilişkiler normal hayata geçişte önemli bir rol oynamaktadır. Gaziler yaşadıkları deneyimle başa çıkmada dinin en büyük destekçi olduğunu ifade etmekte, manevi desteği her zaman ve her yerde hissetmek istemektedir.

3. Askerlik Deneyimleri

3.1. Olumsuz Deneyimlerin Dönüşümü

G7 ifadesinde askerlik deneyiminin bireylerin disiplin, özgüven ve cesaret gibi niteliklerinin gelişimine katkı sağlayarak kişisel gelişimi desteklediğini, askerlik görevinin bireyi sadece fiziksel değil duygusal ve zihinsel yönden de olumlu etkilediğini vurgulamıştır. Ayrıca askerlik sürecinde yaşanan zorluklar bireysel dayanıklılığı artırırken bu durumun bireylere zorlu yaşam olayları ve stresle başa çıkmayı öğrettiği de ifade edilmiştir:

“Askerlikte sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak da geliştik. Çünkü askerlik insana disiplin, daha fazla öz güven ve cesaret veriyor. Zorlukların üstesinden gelebilmeyi, hayatta kalabilmeyi öğretiyor. Dolayısıyla kişisel gelişimimize de katkı sağlıyor.”
(G7, 34 yaş).

Katılımcı G19, askerlik ve terörle mücadele gibi zorlu süreçlerin kişisel dayanıklılığını artırdığını ve zorlukları daha etkin bir biçimde yönetme yeteneğini geliştirdiğini ifade etmektedir. Bu deneyimler katılımcının bireysel gelişimine katkı sağlayarak onun güçlenmesine ve içsel potansiyelini keşfetmesine imkân tanımıştır. Katılımcı ayrıca diğer insanların karşılaştığı zorlukları gözlemleyerek benzer durumlarla daha etkin bir şekilde başa çıkma yeteneğini geliştirdiğini ifade etmektedir:

“Askerlikte ve terörle mücadele sırasında yaşadığımız zorluklar, dayanıklılığımızı artırdı ve sıkıntıları daha iyi yönetme konusunda bize büyük bir ders oldu. Bu yaşananlar, bizi zorlu durumlarla başa çıkmada daha güçlü kıldı ve içimizdeki gücün farkına varmamızı sağladı. Şimdi bakıyorum da insanlar çok küçük sıkıntılar karşısında ne yapacağını bilemiyor.” (G19, 50 yaş).

G9’un ifadesi askerlik deneyiminin olumsuz yönlerine rağmen olumlu sonuçlar elde etme sürecini vurgulamaktadır. Katılımcı operasyon sırasında yaşadıklarıyla ilgili duygularını paylaşarak tim arkadaşlarıyla kurdukları güçlü bağlardan bahsetmektedir. Bu deneyimler katılımcının askerlik sırasında oluşturduğu ailevi ilişkilerin güçlenmesine ve sevdikleriyle olan bağlarının derinleşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla askerlikte yaşanan zorluklar katılımcının kişisel gelişimine katkı sağlayarak olumlu deneyimlere dönüşmüştür:

“Operasyona çıkan diğer timlerdeki arkadaşlarımız gelene kadar bekliyorduk. Allah ayaklarına taş değirmesin, sağ salim gidip gelinler diye dua ediyorduk. Sağ salim geldiklerinde seviniyor, şehit ya da gazimiz olduğunda üzüliyoruz. Biz bir aile gibi olmuştuk. Hepimiz kardeş olmuştuk. Tüm bu yaşadıklarımız biz farkında olmasak da aile bağlarımızı da güçlendirmiş. Memlekete gittiğimizde ailemiz ve arkadaşlarımızla ilişkilerimize daha fazla değer vermeye başladık. Tüm bunlar sevdiklerimizle olan bağlarımızı daha da güçlendirdi.” (G9, 49 yaş).

Bireyler yaşadıkları acı veren deneyimleri anlamlandırma gereksinimi duyar. Karşılaştıkları zorluklarla yüzleşerek kendilerini geliştirme sürecinde, bu acıyı aşma ve yenilgiyi dönüştürme çabası, kişisel büyüme ve anlam arayışının bir parçası olarak değerlendirilebilir (Frankl, 1996, s. 76). Travmatik deneyimlerle mücadelede pozitif yeniden yapılanma, aktif başa çıkma ve duygusal destek arama yöntemlerinin kullanılması stresle daha sağlıklı bir uyum sağlar. Ancak kaçınma gibi pasif başa çıkma stratejileri genellikle olumsuz etkilere yol açabilir (Cofini vd., 2015, s. 357). Yaşananların etkileri birçok gaziye hayatlarının anlamını ve amacını yeniden değerlendirmeye yönlendirir. Askerlik görevi sonrası gaziler genellikle topluma katkıda bulunmaya, yardım etmeye

veya insanlara destek olmaya yönelir.

3.2. Affetme ve İyileşme Süreci

G10'a ait ifade askerlik sırasında yaşanan olumsuz bir deneyimin ardından kişisel bir içsel dönüşüm sürecini yansıtmaktadır. Katılımcı vurulduğu anda hayatın değerini ve hayatında yaşadıklarını kısa süre içinde gözden geçirdiğini belirtmektedir. Hastanede yatarken küs olduğu kişileri düşünerek geçmişte yaşadığı anlaşmazlıklara odaklanmış ve bu durumun gereksiz olduğunu fark etmiştir. Katılımcı yaşadığı bu deneyimle birlikte affetme ve iyileşme sürecine girmiş, kalp kırmaya ve küslüklere gerek olmadığını vurgulamıştır. Bu açıdan askerlikteki olumsuz deneyimlerin kişinin içsel olarak büyümesine ve olgunlaşmasına katkı sağladığı görülmektedir:

“Vurulduğum an öleceğimi düşündüm. Hayatım film şeridi gibi gözümün önünden geçti. Hastanede yatarken küs olduğum kişileri düşündüm. Ne gereksiz tavırlara girmişiz. Hâlbuki bugün varız yarın yokuz. Kalp kırmaya gerek yok. Dargın gitmeye gerek yok.”
(G10, 53 yaş).

G19'un ifadesi askerlik deneyiminin bağışlama ve iyileşme sürecine olan katkısına odaklanmıştır. Katılımcı içsel bir uzlaşma ve affetme sürecine geçerek hayatta sevgi ve bağışlama gibi olumlu duyguların önemini vurgulamıştır. Bu bağlamda askerlik görevi sırasında yaşanan deneyimlerin katılımcının duygusal iyileşme ve kişisel gelişim sürecine katkı sağladığı söylenebilir:

“Kime hakkım varsa helal olsun, yalan dünyada sevmeyeceksek başka ne yapabiliriz.” (G19, 50 yaş).

G26'ya ait ifade askerlik deneyimi sırasında yaşanan olumsuzluklar karşısında kişisel güçlenme ve ruhsal dayanıklılık algısını yansıtmaktadır. Katılımcı zorluklarla karşılaştığında içsel bir güce sahip olduğuna ve bu gücün yardımıyla olumsuzluklarla başa çıkabileceğine inanmaktadır:

“Ben insanın başına geleni ruh gücümle başarabileceğimi düşünüyorum. Yoksa ilerleyemezsin, önünü göremezsin, rotanı kaybedersin. İnsan kendine güvenip başına gelenin üstesinden gelemiyorsa

ilaçlar sadece insanı uyuşturur.” (G26, 35 yaş).

Affetme geçmiş yanlışlardan sorumlu olarak algılanan kişilere karşı olumsuz eylemlerden vazgeçme kararı olarak tanımlanabilir. Kötülük ya da haksızlık yaptığı düşünülen bir grubun affedilmesi barış ikliminin yeniden sağlanmasına ve yeni sosyal ilişkilerin geliştirilmesine imkân tanıyabilir (Şen, 2016, s. 306). Smith-MacDonald ve arkadaşları (2017) yaptıkları sistematik derlemede affetmenin TSSB’si olan gazilerde saldırganlığı yordadığı ve daha yüksek affetme puanlarının daha düşük saldırganlık puanlarıyla ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Affetme, yaşanan deneyimlerin yarattığı öfke, kin ve nefret gibi olumsuz duygusal yüklerden kurtulmada önemlidir. Manevi inançlar bu süreçte insanların kendilerini ve başkalarını affetmelerine yardımcı olabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma gazilerin vatanseverlik duyguları ile maneviyat algıları arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu kavramların gazilerin yaşamlarındaki rolünü ve etkileşimini anlamayı hedeflemektedir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada içerik analizi sonucunda 3 ana tema (vatanseverlik ve bağlılık, maneviyat ve destek, askerlik deneyimleri) ve bu temalara bağlı olarak toplamda 9 alt tema (vatan sevgisi, askeri hizmetin anlamı, ülke ve bayrak, dini inançlar, manevi destek kaynakları, psikolojik etkiler, din ve toplumsal destek, olumsuz deneyimlerin dönüşümü, affetme ve iyileşme süreci) belirlenmiştir. Bulgular vatanseverlik ve maneviyat arasındaki derin bağlantının anlaşılmasına ve bu kavramların gazilerin hayatlarında oynadığı rolün açıklığa kavuşmasına katkı sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar gazilerin vatanseverlik duygularının manevi değerlerle iç içe geçerek vatan sevgisinin bireysel ve toplumsal düzeylerdeki etkilerini ortaya koymaktadır. Gazilerin yaşadığı deneyimler vatana duyulan sevginin ve bağlılığın artmasına vesile olmuştur. Bu deneyimin manevi değerlerin, ideallerin ve tarihsel bağlamın etkisiyle vatanseverlik duygularının şekillenmesinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Maneviyat, gazilere vatanları için özveride bulunma ve zorlukları aşma konusunda da yüksek bir motivasyon kaynağı olarak hizmet etmekte, gazi olmanın getirdiği onur ve sorumluluk duyguları vatan sevgisiyle entegre ola-

rak gazilerin duygularını, tutumlarını, ve davranışlarını şekillendirmektedir. Dolayısıyla maneviyatın vatanseverlik üzerindeki etkisi gazilerin vatanını koruma sorumluluğunu üstlenirken aldıkları motivasyon ve içsel güçle vatan sevgisi arasındaki bağlantıyı öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda vatanseverlik yalnızca bir duygu değil aynı zamanda manevi değerler, tarih ve kimlikle sıkı sıkıya örülmüş derin bir kavram olarak öne çıkmaktadır.

Gazilik, vatanseverlik duygularının ve milli kimlik bilincinin güçlenmesine katkı sağlayan önemli bir fenomen olarak kabul edilmektedir. Bu deneyim, gazi bireylerin manevi değerlerle, ideallerle ve tarihsel bağlamla etkileşime geçmesine imkan tanıyarak, vatanseverlik duygularının daha sağlam bir temel üzerinde inşa edilmesini sağlamaktadır. Gazi olmanın, gazi bireylerde vatan sevgisi ve vatana bağlılık duygularını güçlendirdiğini ve bu duyguların daha derin bir anlam kazanmasına katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Askerlik görevi sürecindeki savaş ve terör olayları gibi zorluklar ve tehlikeler gazilik sonrası gazi bireylerde vatanları için özverili davranışlarda bulunma isteğini ve sorumluluk alma duygusunu pekiştirmektedir. Gazi olma deneyimi, bireylerin vatanseverlik duygularını somut bir şekilde deneyimlemelerine ve vatanlarına olan sadakatlerini daha da güçlendirmelerine olanak tanımaktadır.

Ayrıca dini inançların gaziler üzerinde vatan sevgisi ve vatani koruma sorumluluğuyla ilişkili olarak etkili olduğu söylenebilir. Çünkü din, bireylerin vatanseverlik duygularını destekleyerek vatanın kutsallığını ve değerini vurgular. Bu bağlamda gazi olma deneyimi, dinî inançların ve manevi değerlerin gazilerin ruhsal ve duygusal yönden güçlenmesine katkı sağladığını ve vatanseverlik duygusunu beslediğini göstermektedir. Bu nedenle gazi olma deneyimi, bireylerin topluma ve vatanlarına olan bağlılığını güçlendirerek toplumsal birlik ve dayanışmayı desteklemektedir. Sonuç olarak, vatanseverlik ve maneviyat bir araya geldiğinde gazilerin vatanları için duydukları derin sevginin, yaşadıkları deneyimler ve manevi inançlarının birleşimiyle daha da güçlendiği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, F. (2004). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Arslanoğlu, İ. (2016). *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslantürk, Z. ve Arslantürk, E. H. (2013). *Uygulamalı Sosyal Araştırma*. İstanbul: Çam-
lıca Yayınları.
- Ateş, B. (2022). Türkiye’de Profesyonel Askerliğin Sosyolojik Bir İncelemesi: Meslek, Gö-
rev ya da Yaşam Tarzı? *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 42, 21-44.
- Ayten, A. (2012). *Tanrı’ya Sığınmak-Dinî Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştır-
ma*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bar-Tal, D. (1993). Patriotism as Fundamental Beliefs of Group Members. *Politics and the
Individual*, 3(2), 45-62.
- Başcılar, M. (2017). *Malul Terör Gazilerinin Sosyal Destek ve Yaşam Kalitesinin Değerlen-
dirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Ankara.
- Baştürk, S. ve Taştepe, M. (2013). Evren ve Örneklem. Baştürk, S. (Ed.), *Bilimsel Araştırma
Yöntemleri* (ss. 129- 159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Cadell, S., Regehr, C. and Hemsworth, D. (2003). Factors Contributing to Posttraumatic
Growth: A Proposed Structural Equation Model. *American Journal of Orthopsychi-
atry*, 73(3), 279-287.
- Cahiz (1967). *Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri*. (R. Şeşen, Çev.) An-
kara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Chang, B. H., Stein, N. R., Trevino, K., Stewart, M., Hendricks, A. and Skarf, L. M. (2012).
Spiritual Needs and Spiritual Care for Veterans at End of Life and Their Families. *Ame-
rican Journal of Hospice and Palliative Medicine*, 29(8), 610-617.
- Cofini, V., Carbonelli, A., Cecilia, M. R., Binkin, N. and di Orio, F. (2015). Post Traumatic
Stress Disorder and Coping in a Sample of Adult Survivors of the Italian Earthquake.
Psychiatry Research, 229 (1-2), 353-358.
- Demir Atalay, T. ve Fırat Durdukoca, Ş. (2018). Öğretmen Adaylarının Değerlere İlişkin
Metaforları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 894-923.
- Demirli, A. (2011). Terörizm, Psikososyal Etkileri ve Müdahale Modelleri. *Turkish Psycho-
logical Counseling and Guidance Journal*, 4(35), 66-78.
- Dinçkol, E. (2017). *Harp ve Vazife Malulleri ile Şehitlerine Yönelik Tazminler* (Yayınlan-
mamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Elban, M. (2015). Tarih Eğitimi ve Vatansızlık Üzerine Bazı Düşünceler. *Uluslararası
Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1302-1319.

- Erdoğan, E. (2015). Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örnekleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 223-246.
- Erkmen, S. E. (2019). Erken Dönem Osmanlı Süvari Tipinin Bir Menşei Olarak Alplık/Bahadırılık/Gazilik Geleneği. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 174-203.
- Frankl, V. E. (1988). *The Will to Meaning: Foundations and Applications of Logotherapy*. New York: Meridian.
- Frankl, V. E. (1996). *Duyulmayan Anlam Çılgığı: Psikoterapi ve Hümanizm*. (S. Budak, Çev.) Ankara: Ötüken Yayınevi.
- Gencer, M. (2008). Osmanlı-Türk Modernleşme Sürecinde Kültür, Din ve Siyaset İlişkisi. *Turkish Studies*, 3(2), 354-369.
- Güloğlu, B. ve Kararımak, Ö. (2013). Güneydoğu Gazilerinde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişimi/Posttraumatic Stress Disorder Among Turkish Veterans of the Southeast. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(3), 237-244.
- Harpıtlu, İ. (2023). *Gazilerin Karşılaştığı Sorunlar ve Manevi Danışmanlık İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hill, P. C., and Pargament, K. I. (2003). Advances in the conceptualization and measurement of religion and spirituality: Implications for physical and mental health research. *American psychologist*, 58(1), 64.
- Hökelekli, H. (2008). *Din Psikolojisi*. Ankara: TDV Yayınları.
- İlhan, S. (1989). Askerliğin Kültürümüzdeki Yeri. *Erdem*, 5(14), 349-364.
- Kahne, J. and Middaugh, E. (2006). Is Patriotism Good for Democracy? A Study of High School Seniors' Patriotic Commitments. *Phi Delta Kappan*, 87(8), 600-607.
- Keleş, M. ve Koç, H. (2020). Vatanseverlik Değeri ile Çoklu Zekâ Alanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(1), 33-47.
- Koçak, K. (2012). Bozkır Kültüründe Alp Karakterinin Ortaya Çıkışında Türk Geleneklerinin Etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 1(2), 125-135.
- Kourie, C. (2009). Spirituality and the University. *Verbum et Ecclesia*, 30(1), 148-173.
- Kurtkan Bilgiseven, A. (1984). *Türk Milletinin Manevi Değerleri*. İstanbul: Orkun Yayınevi.
- Lewin, E. (2013). Constructive Patriotism in Wartime. *Open Journal of Political Science*, 3(4), 107-112.
- Oğcu, D. (2009). *Uluslararası Terör ve Türkiye'ye Etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ögel, B. (1982). *Türklerde Devlet Anlayışı (13. Yüzyıl Sonlarına Kadar)*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

- Özcan, A. (1996). Gazi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13, 443-445.
- Özdoğan, Ö. (2010). *Aşkın Yanımız Maneviyat*. Ankara: Özdenöze Yayınları.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422.
- Özgen, F. ve Aydın, H. (1999). Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Klinik Psikiyatri*, 1, 34-41.
- Özkan, H., Çorbacı, O. K., Ünal, S. ve Erdem, C. (2023). Bağımsız Türk Devletleri Milli Marşlarının Değerler Eğitimi Yönünden İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 27, 205-237.
- Özkan, R. ve Taşkın, M. A. (2014). İlköğretim Öğrencilerinin Vatan Olgusuna İlişkin Algılarının Belirlenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 17, 889-906.
- Pargament, K., Feuille, M. and Burdzy, D. (2011). The Brief RCOPE: Current Psychometric Status of a Short Measure of Religious Coping. *Religions*, 2(1), 51-76.
- Primoratz, I. (2002). Patriotism: A Deflationary View. *The Philosophical Forum*, 33(4), 443-458.
- Sâtı Bey, M. (2018). *Vatan Fikri ve Terbiyesi* (A. Akgül, Haz.). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Sınar Çılgın, A. (2005). Vatan Yahut Silistre'de Vatan Kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(9), 135-145.
- Silva, V. A. D., Silva, R. D. C. F., Cabau, N. C. F., Leão, E. R. and Silva, M. J. P. D. (2017). Effects of Sacred Music on the Spiritual Well-Being of Bereaved Relatives: A Randomized Clinical Trial. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 51: e03259.
- Smith-MacDonald, L., Norris, J. M., Raffin-Bouchal, S. and Sinclair, S. (2017). Spirituality and Mental Well-Being in Combat Veterans: A Systematic Review. *Military Medicine*, 182(11-12), e1920-e1940.
- Soysal, M. E. (2010). Tarihsel Süreçte Bayrak ve Sancaklarımız. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17(42), 209-239.
- Şen, E. (2016). Affetmek Grupları Yakınlaştırır mı? Toplumsal Barışın Sağlanmasında Gruplararası Affetmenin Rolü. *I. Sosyal Psikoloji Kongresi*, Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Tahirjon, T. (2022). The Concept of Spirituality and Patriotism in the Mind of Students. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(10), 299-304.
- Taneri, A. (1993). *Türk Kavramının Gelişmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Taşcıoğlu, Ö. L. (2018). Vatan Kavramı ve Türk Milleti İçin Vatanın Önemi. *The Journal of Academic Social Science*, 71, 221-230.
- TDK (2024). Gazi. Erişim Tarihi: 28 Şubat 2024, <https://sozluk.gov.tr/>.

- Uysal, V., Göktepe, A. K., Karagöz, S. ve İlerisoy, M. (2017). Dini Başa Çıkma ile Umut, Hayat Memnuniyeti ve Psikolojik Sağlık Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52(52), 139-160.
- Üstel, F. (2005). *Makbul Vatandaş'ın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Günümüze Vatandaşlık Eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Van de Geer, D. C. L., and Wulp, M. (2011). Spiritual Care in Palliative Care: Working Towards an EAPC Task Force. *Eur J Palliat Care*, 18, 86-89.
- Yalçın, B. (2018). *Algılanan Örgütsel Destek ve Sosyal Desteğin Yaşam Tatminine Etkisi: TSK Mensubu Rütbeli Gaziler Üzerinde Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yapıcı, A. ve Doğanay, S. (2019). Dini Başa Çıkma ve Sabır Bağlamında İnsan Tipleri: Nitel Bir Araştırma. *Bilimname*, 2019(40), 105-135.
- Yazıcıoğlu, K., Duyan, V., Karataş, K., Özgül, A., Yılmaz, B., Duyan, G. C. ve Aksu, S. (2006). Effects of Sociodemographic Characteristics, Illness Process, and Social Support on the Levels of Perceived Quality of Life in Veterans. *Military medicine*, 171(11), 1083-1088.
- Yıldırım, A. (2021). *"Gazilik": Maluliyet Sonrasında Sosyal Kimliği Yeniden İnşa Etme Süreci* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK Vatandaşlık Bilinci ve Vatan Sevgisi Eğitiminin Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. (2006). Madde:47.